

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar om - Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59)

Sammanfattning

- Kemikalieinspektionen tar inte ställning för eller emot förslaget som helhet.
- Kemikalieinspektionen välkomnar utredningens förslag om att huvuddelen av den finansiering som Myndigheten för strategisk forskning ska fördela ska gå till forskning som i olika grad genomförs i samverkan med behovsägare.
- Vidare välkomnar Kemikalieinspektionen att man lyfter att det är centralt att Myndigheten för strategisk forskning samråder och har ett nära samarbete med andra myndigheter vid utformning och genomförande av finansiering.
- Kemikalieinspektionen anser att det är viktigt att förvaltningsmyndigheter får betydande inflytande i de rådgivande organ (portföljgrupper) som föreslås styra hur forskningsutlysningar och -program utformas.
- Kemikalieinspektionen anser att det bör säkerställas att kemikaliefrågor, inklusive forskning och utveckling av en kemikaliesäker och cirkulär omställning till ett hållbart samhälle, får en tydlig plats i någon av de portföljgrupper som föreslås inom Myndigheten för strategisk forskning.
- Kemikalieinspektionen anser att förvaltningsnära kunskapsbehov för den förebyggande kemikaliekontrollen ska tillgodoses då medel, som i dag ligger inom myndigheter med annat kärnuppdrag än finansiering av forskning och innovation, ska fördelas och administreras via Myndigheten för strategisk forskning.

- Kemikalieinspektionen vill påpeka att det är viktigt att säkra en löpande och tillräcklig finansiering för validering av nya testmetoder i en ny struktur för forskningsfinansiering.

Synpunkter

Kemikalieinspektionen välkomnar möjligheten att ge synpunkter på utredningen om ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation. Kemikalieinspektionen lämnar synpunkter för att bidra till att säkerställa den finansiering som behövs för att tillgodose kunskapsbehovet för den förebyggande kemikaliekontrollen i en ny myndighetsstruktur. Däremot tar inte Kemikalieinspektionen ställning för eller emot förslaget som helhet.

Samhällsnyttan och tillämpbarheten av forskningsresultat behöver öka

Kemikalieinspektionen ser att det ur ett myndighetsperspektiv behövs insatser för att generellt öka samhällsnyttan och tillämpbarheten av forskningsresultat som genereras idag. Erfarenheter från myndighetens arbete är att mycket av den forskning som görs i dag kan vara svår att tillämpa. Ett exempel är Kemikalieinspektionens erfarenhet från Formas råd för evidensbaserad miljöanalys där forskningssammanställningar ibland är svåra att genomföra på grund av att olika forskningsstudier inte är transparent rapporterade eller jämförbara, och ofta inte anpassade för myndighetsnära frågeställningar. Ytterligare ett exempel där de regulatoriska förutsättningarna inte beaktats tillräckligt är vid vetenskaplig utveckling av metoder för miljöriskbedömning av bekämpningsmedel, som har blivit alltmer komplexa och tidskrävande. Metoderna som utvecklas behöver inte vara vetenskapligt felaktiga men de skapar inte förutsättningar för en effektiv myndighetsutövning. Om myndigheternas och de regulatoriska systemens förutsättningar tas som utgångspunkt vid utformning av forskningsprojekt kommer resultaten på ett bättre sätt att bidra till skydd av vår miljö samtidigt som det möjliggör en effektiv myndighetsutövning.

Kemikalieinspektionen välkomnar därför utredningens förslag att huvuddelen av finansieringen som Myndigheten för strategisk forskning fördelar ska gå till forskning som i olika grad genomförs i samverkan med behovsägare, då det sannolikt ökar samhällsnyttan och tillämpbarheten av

forskningsresultat. Kemikalieinspektionen håller med utredningen om att det är centralt att Myndigheten för strategisk forskning

samråder och har ett nära samarbete med andra myndigheter vid utformning och genomförande av finansiering. Kemikalieinspektionen anser att det är viktigt att förvaltningsmyndigheter ges betydande inflytande i de rådgivande organ (portföljgrupper) som föreslås styra hur forskningsutlysningar och -program utformas.

Forskningsbaserad kunskap behövs för en effektivare förebyggande kemikaliekontroll och en kemikaliesäker och cirkulär omställning

I den nuvarande strukturen för svensk forskningsfinansiering finns inte något forsknings- eller undersökningsanslag för att löpande tillgodose behovet av tillämpbar forskning och kunskapsuppbyggnad som behövs för en effektivare förebyggande kemikaliekontroll och en kemikaliesäker och cirkulär omställning till ett hållbart samhälle. Med en omvärld i snabb förändring är det viktigt att myndigheter (centrala förvaltningsmyndigheter men även länsstyrelser och kommunala myndigheter) kontinuerligt får tillgång till aktuell och tillämpbar vetenskaplig kunskap för att förbättra och utveckla kemikaliekontrollen. Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande) nya satsning ”En kemikaliesäker framtid”, som föreslås i deras underlag till Sveriges forsknings- och innovationspolitik 2025–2028, för Forskningspropositionen 2024, har goda förutsättningar att bidra till en effektivare förebyggande kemikaliekontroll och en säker och cirkulär omställning till ett hållbart samhälle. Det tryggar dock inte en löpande finansiering för kemikaliekontrollens kunskapsbehov. Ny kunskap för förebyggande kemikaliekontroll tillhör de samhällseliga behov som kommer att kvarstå under lång tid framöver. Kemikalieinspektionen anser därför att kemikaliefrågor, inklusive forskning och utveckling av en kemikaliesäker och cirkulär omställning till ett hållbart samhälle, bör få en tydlig plats i någon av de portföljgrupper som föreslås inom Myndigheten för strategisk forskning.

Behov av förvaltningsnära forskning

Miljöforskningsanslaget har möjliggjort för Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten att löpande initiera forskning för att möta förvaltningsnära behov inom sitt ansvarsområde. Kemikalieinspektionen inkluderas inte i processen för att fördela dessa medel eftersom medlen enligt Naturvårdsverkets instruktion främst ska finansiera forskning till stöd

för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens arbete. Detta innebär att förvaltningsnära behov för att exempelvis effektivisera tillämpning och utveckling av lagstiftningen inom kemikalieområdet sällan adresseras. Enligt utredningens förslag ska de medel som i dag ligger inom myndigheter med annat kärnuppdrag än finansiering av forskning och innovation, fördelas och administreras via Myndigheten för strategisk forskning. Kemikalieinspektionen anser att även förvaltningsnära kunskapsbehov för den förebyggande kemikaliekontrollen ska tillgodoses vid styrningen av dessa medel.

Utredningen ger olika förslag på hur man kan styra den del av finansiering som går till Myndigheten för strategisk forskning för fördelning av medel som i dag ligger inom myndigheter med annat kärnuppdrag än finansiering av forskning och innovation. Kemikalieinspektionen tar inte ställning till förslagen men vill understryka vikten av en bottom-up-process där forsknings- och utvecklingsbehov tas fram av myndigheters handläggare. Detta för att det ska finnas möjlighet att fylla kunskapsluckor genom utlysningar som är utformade för att tillgodose de myndighetsnära behoven. Vidare vill Kemikalieinspektionen påpeka att det är av vikt att denna anslagspost ligger kvar inom utgiftsområde 20 (Klimat, miljö och natur) och inte flyttas till exempelvis utgiftsområdet 16 (Utbildning och universitetsforskning) då det skulle riskera att skifta fokus från miljöarbete till en huvudfokus på forskning. Det behövs forskningsanslag som tillgodoser behoven av förvaltningsnära och tillämpad forskning där relevans och praktisk nytta prioriteras.

Kemikalieinspektionen konstaterar att det finns svårigheter i den nuvarande svenska strukturen för forskningsfinansiering att finansiera vissa Horizon Europe forskningsprogram. PARC (Partnership for the Assessment of Risk from Chemicals) ska utveckla och stärka EU:s och nationella myndigheters riskbedömning och hantering av kemikalier, och är av stor vikt för den förebyggande kemikaliekontrollen. Svenska forskningsfinansiärer, med undantag för Naturvårdsverket, bidrar inte med den motfinansiering som PARC kräver av deltagande forskare. Detta eftersom PARC inte genomför öppna utlysningar, utan i stället utformar forskningsprojekt i nära samverkan mellan behovsägare (EU:s och medlemsstaternas kemikaliemyndigheter) och forskare/utförare. För att bibehålla svenskt deltagande och utbyte i programmet anser Kemikalieinspektionen att det är angeläget att kommande

myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation möjliggör nationell motfinansiering för svenska forskares deltagande inom PARC. Naturvårdsverket finansierar vissa delar av PARC genom miljöforskningsanslaget, vilket visar på fördelar med förvaltningsnära forskningsfinansiering.

Finansiering för validering måste säkerställas

Validering av testmetoder är svårt att finansiera i den nuvarande forskningsfinansieringsstrukturen då det ofta definieras som uppdragsforskning. Validering krävs efter att en testmetod utvecklats för att säkerställa att metoden är användbar för regulatoriska ändamål. Detta är nödvändigt för att de nya (ofta mer effektiva och djurfria) testmetoderna ska kunna användas vid tillämpning av kemikalielagstiftningen. I dagens finansieringssystem finns en skrivning i Vetenskapsrådets regleringsbrev (2024) där det anges att ”högst 2 000 000 kronor får användas för att bidra till svenska laboratoriers deltagande i valideringsprojekt av alternativa metoder till djurförsök som organiseras av EU:s referenslaboratorium och som omfattas av uppdragsbeskrivningen för valideringslaboratorier (EU-NETVAL)”. För att Sverige ska kunna bidra till det regulatoriskt nödvändiga valideringsarbetet, bör löpande finansiering för validering säkras i en ny struktur för forskningsfinansiering och även utökas då kostnaden för att validera en testmetod kan uppgå till mer än 500 KEURO. Vidare bör dessa medel ha en friare användning än de har i dag så att de även kan användas för deltagande i valideringsstudier som samordnas av andra organisationer än EURL ECVAM. Det strikta kravet på öppen utlysning bör justeras eftersom detta förfarande inte alltid tillämpas inom valideringsorganisationer.

I detta ärende har generaldirektören Per Ångquist beslutat. Utredaren Lina Wendt-Rasch har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också utredarna Emma Westerholm, Anne-Lee Gustafson och Margareta Halin Lejonklou medverkat.

Beslutet har signerats digitalt och saknar därför underskrift.